

лення тощо). Доречним є, якщо цей образ буде містити зв'язок з проявами загальних законів природи.

Розгляд художніх творів розширить також уявлення учнів про особливості сприйняття, осмислення та відображення дійсності, сприятиме їхньому естетичному вихованню, розумінню прекрасного, дбайливому ставленню до природи.

Звичайно, використання художніх образів на уроках природознавства в гуманітарних класах профільної школи з метою “створення” певних асоціативних образів і подальшої їх трансформації та вбудови в існуючий образ світу учня потребує серйозної методичної розробки. Потрібно зауважити, що цей підхід є досить ефективним у структурі інтегрованого природознавчого курсу “Природознавство 10–12”, програма до якого на сьогодні вже розроблена працівниками лабораторії інтеграції змісту освіти Інституту педагогіки АПН України.

Висновки. Отже, інтегрований підхід до вивчення природознавчих дисциплін у старших класах гуманітарного профілю передбачає як інтеграцію предметів природничої освітньої галузі на основі загальних законів природи, так і включення гуманітарних знань з уроків інших освітніх галузей. Використання художніх образів відповідає особливостям природи мислення учнів-гуманітаріїв. Це сприяє формуванню цілісності знань про навколишній світ, “олюдненню” наукового сприйняття дійсності, вихованню любові та бережливого ставлення до природи.

Проблема об'єднання гуманітарних знань на основі закономірностей природи є актуальною і водночас потребує конкретного методичного втілення в інтегрованих курсах.

Література

1. Алксашина И.Ю. Естествознание : 10 кл. : учебник / И.Ю. Алксашина [и др.]. – М. : Просвещение, 2007. – 302 с.
2. Гуз К.Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу / К.Ж. Гуз. – Полтава : Довкілля-К., 2004. – 472 с.
3. Ільченко В.Р. Концептуальні основи формування інтегрованих природознавчих курсів у старшій школі / В.Р. Ільченко [та ін.] // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 9–10. – С. 24–27.
4. Козловски П. Культура постмодерна: Общество-культурные последствия технического развития : пер. с нем. / П. Козловски. – М. : Научная мысль, 1997. – С. 177.
5. Курьшева О.В. Категория образа в традиции современной психологии / О.В. Курьшева // Философская теория и практика. – Волгоград : Научная книга, 2005. – С. 120.
6. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М. : Просвещение, 1990. – 318 с.
7. Science for Public Understanding / Ed. By R. Millar & A. Hant. – Heinemann, 2000. – 256 p.

СКІРКО Г.З.

АДАПТИВНІ МОЖЛИВОСТІ ДИТЯЧОГО ОРГАНІЗМУ ЯК ПОКАЗНИК РІВНЯ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У центрі трансформаційних процесів у галузі дошкільної і шкільної освіти – збереження і розвиток фізичних і духовних можливостей дітей, створення належних соціальних і психолого-педагогічних умов для повноцінного проживання ними кожного вікового періоду дитинства. Комплекс “дитячий садок – початкова школа” як перша ланка системи безперервної освіти створює об'єктивні передумови для цілісного і перспективного педагогічного впливу на вихованців завдяки інтеграції зусиль всього педагогічного колективу, сім'ї і навколишнього середовища.

Юридична єдність педагогічного колективу, постійне методичне спілкування, взаємозалежність усіх учасників педагогічного процесу дають їм змогу глибше зрозуміти функції і своєрідність дошкілля і початкової школи, вивчити особистість кожної дитини в адаптаційні періоди (прихід до дитячого садка та перехід до школи), у різних видах діяльності, встановити постійний дієвий контакт з батьками і мікросоціумом.

Метою навчально-виховного комплексу “Мрія” є створення єдиного освітньо-виховного простору для забезпечення тривалого, об’єднаного спільними цілями педагогічного впливу на формування особистості кожної дитини, максимальне урахування її актуальних можливостей і потреб найближчого розвитку, збереження фізичного й емоційного благополуччя. У зв’язку з цим конкретні завдання педагогічного колективу полягають у тому, щоб:

- формувати здоров’язбережне середовище для вихованців навчального закладу;
- розробити і запровадити систему констатувальної і проектувальної діагностики розвитку дітей, починаючи з адаптаційного періоду, яка має бути основою подальшої диференціації навчально-виховного процесу;
- на основі діагностики розвитку вихованців удосконалювати форми організації навчання та різних видів їх діяльності;
- використовувати різноманітні варіанти режиму дня з урахуванням інтересів, фізичних можливостей та емоційного благополуччя дітей.

Теоретичною основою об’єднання зусиль педагогів двох ланок на розв’язання вищезазначених завдань є прийняття ними таких вихідних принципів організації навчально-виховного процесу: цілісності навчально-виховного процесу, принципу гуманного, особистісно орієнтованого навчання і виховання, принципу наступності і перспективності, взаємодії родини, громадськості та школи у вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Нестабільність і динамічність сучасного життя вимагають швидкого й адекватного реагування на ті зміни, які відбуваються у фізичному і психічному стані здоров’я дітей та сімейних пріоритетах їх батьків. Так, молода мама, яка має вищу освіту, перспективну посаду, що сприятиме кар’єрному зростанню, повинна вирішити, як поєднати цікаву роботу та материнські обов’язки, а як забезпечити фінансово свою родину – це вже турбота батька. Сьогодні суспільством визнаний пріоритет сімейного виховання дитини до трьох років. Держава гарантує на законодавчому рівні можливість кожній родині виховувати малюка в домашніх умовах з виплатою фінансової допомоги на утримання. Проте, останнім часом спостерігається тенденція до того, що молоді батьки віддають перевагу дошкільному вихованню в умовах навчально-виховного закладу, а це, у свою чергу, веде до зміни соціального середовища дитини, які впливають як на психічний, так і на фізичний стан здоров’я дитини. Особливої уваги з цієї точки зору потребують ті діти, котрим вперше необхідно перейти з досить замкнутого сімейного кола у світ широких соціальних контактів. Адаптаційні можливості дитини, особливо раннього віку, обмежені, тому непередбачений перехід у нову соціальну ситуацію найчастіше призводить до емоційних порушень чи уповільнення темпу психічного розвитку. Процес адаптації дітей став предметом дослідження видатних науковців, зокрема Н.М. Аксаріна, А.І. Захарова, Л. Галигузова, М.І. Лісіна та інших), які вказують на необоротність порушень в особистісному розвитку дитини у випадку відсутності в неї психологічної готовності до переходу в нові соціальні умови.

З огляду на це *метою статті* є обґрунтування положення про те, що процеси адаптації можуть бути показниками рівня здоров'я дітей і педагогічної майстерності учителя.

Зупинимося на визначенні термінів. У тлумачному словнику української мови зазначено, що “адаптація – пристосування організмів, органів чуття до умов існування, до оточення” [4]. А якщо “... інтенсивність і тривалість зовнішніх сил чи внутрішніх факторів є біологічно значущими, в організмі (біосистемі) відбувається перебудова діяльності, в результаті чого формується стан адаптивності, тобто здатності продовжувати життєдіяльності в нових незвичних умовах” [3].

Дійсно, адаптація виступає як необхідний природний фактор індивідуального розвитку. Генетична зумовленість зростання та розвитку дитини не виключає, а скоріше, передбачає необхідність її активної взаємодії з довкіллям, тобто вимагає обов'язкової адаптації спочатку до нових умов життя, способів харчування, а пізніше – до дитячого колективу, розумових та фізичних навантажень у школі. В реальному житті ми можемо виділити деякі типові або стандартні ситуації, щодо яких і може бути оцінено здоров'я дитини. До них належать адаптація дітей: 1) у період новонародженості та в перші місяці життя; 2) до нових екологічних умов; 3) до умов дошкільного навчально-виховного закладу; а потім до школи.

Ми вважаємо, що успішна адаптація до великої кількості нових ситуацій, в які потрапляє малюк під час відвідування дитячого садка, і буде відображати реальний стан здоров'я дитини. Як показує аналіз фізичного стану розвитку вихованців, які вперше прийшли до навчального закладу (за медичною формою 26), то серед них 68% здорових дітей, а 32% мають такі основні патології:

- функціональні захворювання серцево-судинної системи – 12,5%;
- порушення функції зору – 2,1%;
- захворювання опорно-рухового апарату – 6,2%;
- шкірні захворювання – 2,1%;

Ці дані свідчать про ті проблеми, які чекають педагога під час навчально-виховної роботи в період адаптації дошкільників до нових умов життєдіяльності.

Звикання дитини найчастіше супроводжується порушенням її емоційної сфери, погіршенням сну, апетиту, підвищенням захворюваності. Проте соціально-психологічна адаптація в різних дітей відбувається по-різному, відповідно до віку, типу вищої нервової системи, стану здоров'я, стилю виховання в сім'ї, родинних відносин, рівня розвитку в дитини ігрових навичок, її контактності, емоційної залежності від матері тощо. Тому від педагогічної майстерності вчителя значною мірою залежить період адаптації малюка до нових умов життя в дитячому колективі.

Наші дослідження були спрямовані, перш за все, на вивчення стану адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов життєдіяльності в дитячому колективі та обґрунтування психолого-педагогічної взаємодії вчителя з дітьми.

Для цього ми поділили нашу роботу на декілька етапів. Так, на першому підготовчому етапі були складені списки майбутніх вихованців, котрі придуть у цьому році до навчального закладу. Анкета, яку запропонували заповнити кожній родині, дала можливість визначити вимоги батьків до сучасного дошкільного закладу та їх соціально-адаптивну стратегію виховання. За результатами анкетування були отримані дані, які свідчать, що середній вік батьків, які приведуть своїх дітей, становить 27 років, а вища освіта є у 39% батьків; середню спеціальну освіту мають 51%, а середню – 10%. Стосовно соціально-адаптивної стратегії виховання своїх дітей, то відповіді були такі: 25% вважають, що їх діти повинні мати вищу освіту,

57% віддають перевагу навчально-виховному комплексу “дитячий садок – початкова школа”, в якому діти перебувають від 2 до 10 років, а подальше навчання пов’язують з поглибленим вивченням англійської мови та математики. Вивчення вимог до навчально-виховного процесу показало, що майже всі респонденти бажають, щоб з їх малюками працювали професіонали, майстри своєї справи, а головне, щоб педагог любив дітей. Батьки вважають (52%), що необхідно дошкільнятам давати розвивальні домашні завдання, а 48% вбачають у цій роботі свою активну участь.

В анкеті були запитання, спрямовані на визначення прогнозу стосовно адаптації дітей до умов навчально-виховного закладу. На думку батьків (60%), діти повністю готові до відвідування дитячого садка, а 40% готові умовно. У 52% дітей відсутні проблеми із засипанням, водночас у 72% випадків батьки застосовують при цьому додатковий вплив. Культурно-гігієнічні навички, на погляд батьків, сформовані на 65%, а негативні звички мають 20% дітей і тільки 62% вміють самостійно гратися. Педагогічна освіта батьків досить низька, а дитячою літературою цікавляться одиниці. Індивідуальні бесіди з медичними працівниками під час прийому документів виявили недостатні знання про особливості розвитку дитини на різних етапах та невміння надавати першу медичну допомогу під час інфекційних захворювань.

Проведена робота на підготовчому етапі дає можливість спланувати подальшу роботу педагогів і всього колективу навчального закладу на адаптаційний період перебування малюка в колективі дітей. Були чітко визначені особливості адаптаційного періоду та основні чинники, від яких він залежить: стан здоров’я, рівень розвитку дитини, вік, вміння спілкуватися з дорослими й однолітками, сформованість предметного ігрового середовища, наближення домашнього режиму до режиму дитячого садка. Інформаційний супровід передбачав консультативну допомогу батькам, видання пам’яток, перегляд навчальних роликів, методичної літератури. Формуванню в малюків позитивного асоціативного зв’язку з навчальним закладом сприяло попереднє знайомство з педагогом, який буде працювати з ними, відвідування батьками групи та ознайомлення з режимом роботи. Прогнозування результатів адаптації дітей до умов навчального закладу було основане на анкетах батьків та розробленій системі педагогічної підтримки.

На другому етапі через спрямовану корекційну роботу та систематичне спостереження педагогів за перебігом адаптаційного періоду були оформлені адаптаційні листки та картки спостережень на кожну дитину. В них фіксували настрій, сон, апетит, поведінку під час гри, рівень розвитку мовлення дитини, індивідуальні особливості поведінки. Такі спостереження допомагають визначити рівень здоров’я малюка, адаптивні можливості дитячого організму.

Так, з легким рівнем адаптації виявлено 51% дітей, що відповідає основній групі здоров’я. У 31% дітей виявлено середній рівень адаптації, яких можна зарахувати до підготовчої групи здоров’я; половина з них захворіла на 7–8-й день відвідування навчального закладу. Під час несприятливого перебігу адаптаційного періоду (у 18%) захворювала дитина на 3–5-й день перебування в групі і знаходилася вдома 10–15 днів. Такі діти потенційно складають спеціальну групу здоров’я. Аналізуючи рівень адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу, ми порівняли наші висновки з результатами спостережень батьків за пристосуванням їх дітей до нових життєвих ситуацій. Якщо до легкого рівня адаптації вихователі віднесли 38 дітей, то батьки – 35. До середнього рівня адаптації вихователями було зараховано 26 дітей, відповідно батьками – 31 дитину. Вважають несприятливим

період адаптації для своїх дітей 8 батьків, а педагоги зараховують до цієї групи 10 дітей. У поведінці дітей батьків більш за все турбує: вередливість, тривожність, плаксивість, надмірна рухова активність (75%) опитаних. На емоційний стан дітей впливають стосунки між батьками і відносини в сім'ї. На жаль, 23% родин вважають стан їх сімейних відносин конфліктним, кризовим.

Зважаючи на економічну й політичну нестабільність сучасного життя, педагоги разом з батьками повинні забезпечити безболісний, комфортний процес адаптації дітей до умов життєдіяльності в організованому колективі. З цією метою були розроблені деякі рекомендації батькам: дотримуватися режиму дня, формувати в дитини навички самообслуговування; розширювати коло спілкування з дорослими та дітьми; поступово збільшувати перебування дитини в дитячому садку; розширювати коло близьких людей, які приводитимуть дитину до групи; брати участь у педагогічному процесі на правах помічника вихователя, створювати всі умови для збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Особливо ця проблема актуалізується в період переходу дітей до школи та проходження нового адаптаційного періоду. Звичайно, якщо малюк приходить до школи з дитячого садка, то проблема адаптації до нових умов не така болюча, адже становлення основних моделей суспільної поведінки пройшло ще в дошкільному дитинстві. А от дитині, яка приходить із сім'ї, набагато важче. Як зазначає О.Я. Савченко: “Для неї все навколо нове, незвичайне, таке, що, на жаль, може сприйматися малюком як вороже. Причому головну роль у налаштуванні дитини на те чи інше сприйняття школи відіграють, як правило, приховані внутрішньосімейні фактори, без точного розуміння яких неможлива правильна корекція шкільного статусу дитини, водночас саме незадовільний статус є чи не найголовнішим чинником, що призводить як до шкільної дезадаптації, так і специфічних соматичних розладів здоров'я молодших школярів” [5].

Перехід із дошкільної ланки до початкової школи супроводжується рядом специфічних проблем, що потребують особливої уваги. Нові умови навчання в школі викликають напруження психіки дитини і можуть спричинити перевтому, високий рівень тривожності, труднощі у соціально-психологічній адаптації. Тому для запобігання можливим негативним явищам на цьому етапі розвитку особистості школяра, виявлення труднощів ми провели дослідження адаптації першокласників до школи.

Метою дослідження стало виявлення потенційної “групи ризику”, тобто дітей, чиє подальше навчання та виховання пов'язані із суттєвими труднощами; вивчався процес міжособистісної взаємоадаптації між окремими членами класного колективу, проводилося визначення психологічного комфорту учня в класі, його емоційного стану, динаміки змін настрою дитини під час адаптації. Отримані дані свідчать про те, що:

- показники тривожності: у нормі – 14 дітей; середній рівень – 6 дітей; високий рівень – 1 дитина;
- занижена самооцінка – 11 дітей; адекватна – 10 дітей;
- ознаки агресивності виявлені у 5 дітей;
- загальний рівень адаптованості дітей до навчальної діяльності характеризується як: високий – 0; достатній – 2; середній – 17; низький – 1.

Основною причиною недостатньої адаптованості дітей, згідно з результатами дослідження, є невміння учнів налагоджувати позитивні контакти з однокласниками, занижена самооцінка, що свідчить про необхідність корекції стосунків ді-

тей у напрямі їх гуманізації, педагогічної допомоги, комплексного впливу батьків, психолого-педагогічної служби на підтримку психологічного здоров'я учнів.

Навчально-виховний комплекс "Мрія" працює як цілісна установа. Тому педагоги за період перебування дітей у дошкільних групах набувають достовірних знань про те, до чого здатний кожен вихованець, які у нього працездатність, мислення, мовлення, як він адаптується до нових життєвих ситуацій. Усе це є гарантією плавного, безболісного переходу до початкової ланки освіти. Основні напрями з питань наступності між дошкільною та початковою ланками освіти: координація діяльності педагогічних, психологічних, медичних служб у створенні здоров'язбережнього середовища для навчання та виховання дітей віком від 2 до 10 років; узгодження змісту навчання в першому класі та старших групах дитячого садка; запобігання дублюванню методів навчання дошкільної освіти в початковій школі; розроблення єдиних вимог до діагностики результатів освітньої діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Початкова школа повинна спиратися на таку дошкільну підготовку: добре розвинену ігрову діяльність дітей, пріоритетне розв'язання виховних завдань, коли навчання здійснюється в контексті виховного процесу; добре розвинене усне мовлення й уява; достатню для навчання саморегуляцію поведінки; розвинену рухову і просторову координацію, уміння адаптуватися до нових життєвих ситуацій.

Висновки. Отже, сучасна педагогічна теорія і практика виходять з положення, що навчання, виховання дитини є не тільки системою цілеспрямованого плано-мірного формування світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, а й системою адаптації дитини до соціального середовища.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у створенні методичних рекомендацій з питань наступності між дошкільною і початковою ланками освіти в діяльності навчально-виховного комплексу.

Література

1. Аксарина Н.М. Воспитание детей раннего возраста / Н.М. Аксарина. – М. : Медицина, 1969. – С. 216–223.
2. Ларионова Г.Б. Работа с детьми раннего возраста в период адаптации / Г.Б. Ларионова, А.И. Данюкова, Е.А. Каралашвили // Управление дошкольным образовательным учреждением. – 2003. – № 3. – С. 80–89.
3. Большая медицинская энциклопедия. – 3-е изд. – М., 1983. – Т. 21. – С. 187–199.
4. Новий тлумачний словник української мови / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : АКОНІТ, 2006. – Т. 1. – 926 с.
5. Навчання і виховання учнів 1 класу: метод. посіб. для вчителів / упоряд. О.Я. Савченко. – К. : Початкова школа, 2002. – 464 с.

СЛАДКИХ І.А.

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "КРЕСЛЕННЯ"

Професійна підготовка студентів-іноземців є одним з актуальних питань вищої освіти України. Цій проблематиці присвячено чимало досліджень (А.М. Горошенко [6], Т.І. Довгодько [7], О.В. Палка [10], Л.І. Рибаченко [11] та інші), але всього комплексу проблем з цього приводу ще не вичерпано. Так, наприклад, досить актуальними є розв'язання питань, що пов'язані з організацією процесу навчання природничо-наукових дисциплін іноземних громадян на підготовчих